Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Työ- ja elinkeinojaosto
06.06.2018 klo 09:00

Asiantuntijalausunto
05.06.2018

Asia: O 43/2016 vp Venäjälle suuntautuva vienti ja Venäjän talouden näkymät

1. Venäjälle suuntautuva vienti

Loppuvuonna 2016 Suomen ja Venäjän kauppa lähti nousuun vuosien 2013 – 2015 laskun jälkeen. Vuonna 2017 vienti Venäjälle kasvoi 15 % ja tuonti Venäjältä 33 % vuoteen 2016 verrattuna. Venäjä oli vuonna 2017 Suomen kolmanneksi suurin kauppakumppani. Se oli viidenneksi tärkein vientimaa, 5,7 % kokonaisviennistä, ja toiseksi tärkein tuontimaa, 13,2 % kokonaistuonnista.

Tämän vuoden tammi-maaliskuussa Venäjän viennin arvo oli 0,75 mrd. euroa (4,9 % kokonaisviennistä). Vienti on pysynyt samalla tasolla viime vuoteen verrattuna. Tuonti sen sijaan on pudonnut viime vuoteen verrattuna 3 %. Tuonnin arvo oli tammi-maaliskuussa 2018 2,36 mrd. euroa (14,7 % kokonaistuonnista).

Suomen vienti Venäjälle on hyvin monipuolista. Tärkeimpiä vientiartikkeleja ovat teollisuuden koneet ja laitteet, kemialliset aineet ja tuotteet, puu- ja paperituotteet sekä sähkökoneet ja –laitteet. Palveluviennin merkitys on kasvanut viime vuosina. Tuontituotteista merkittävimpiä ovat raakaöljy, öljytuotteet, metallit ja metallituotteet, kemialliset aineet ja tuotteet sekä kaasu.

Kaupan myönteiseen kehitykseen on vaikuttanut ennen kaikkea Venäjän talouden lievä piristyminen. Myös ruplan kurssilla on ollut myönteinen vaikutus venäläisten ostovoimaan ja kauppaan. Suomalaisyritykset ovat liiketoimintansa kehittymisen suhteen varovaisen positiivisia, mutta voimakkaaseen kasvuun ei uskota.

Venäjällä toimii yli 400 suomalaista yritystä, joissa työskentelee n. 40 000 henkilöä. Venäjän verottajan mukaan kokonaan tai osittain suomalaisomisteisia yrityksiä on jopa 900. Suomalaiset ovat investoineet Venäjälle 12 mrd. euroa, suurimmaksi osaksi Pietarin ja Moskovan ympäristöön. N. 4000 suomalaisyritystä harjoittaa vientiä Venäjälle ja n. 1300 yritystä tuontia Venäjältä.

Venäjälle suuntautuvassa vienninrahoituksessa vientitakuiden kokonaismäärä on pysytellyt yli 1,2 mrd:ssa vuoden 2017 lopun tasolla. Venäjän talous kääntyi loivaan kasvuun vuonna 2017 ja vahvistuva öljyn hinta tukee maan taloudellista asemaa. Uusien vientitakuiden kysyntä on kuitenkin ollut melko vaimeaa. Isojen investointien eteneminen on hidastunut esim. uusien Yhdysvaltain asettamien pakotteiden ja Venäjän suunnittelemien vastapakotteiden lisätessä epävarmuutta.

Suomalaisyritysten suurimpia viennin esteitä ovat Venäjän tuonninkorvauspolitiikka ja protektionistiset toimet. Ne heikentävät ennakoitavuutta ja vähentävät yritysten investointihalukkuutta. Lokalisointivaatimukset ovat kasvaneet ja julkisissa hankinnoissa suositaan venäläisiä toimijoita. Tuonninkorvauspolitiikkaan ennustetaan tulevan tiukennuksia kesällä 2018. Tämän vuoksi yhä enenevässä määrin ulkomaisia yrityksiä, mukaan lukien suomalaisia, kannustetaan siirtämään tuotantoa Venäjälle.

2. Venäjän talouden näkymät

Venäjän talous toipui viime vuonna taantumasta. Sen BKT kasvoi 1,5 %. Talouden elpymistä ovat edesauttaneet öljy- ja kaasuteollisuus sekä öljyn hinnan nousu. Elpyminen on ollut hidasta, sillä ruplan kelluvan kurssin vaihtelut ovat vaimentaneet öljyn hinnan nousua ja laskua ruplissa ensimmäistä kertaa merkittävästi. Valtio myös säästi öljynhinnan noususta tulleita verotuloja.

BKT:n kasvuennuste tälle vuodelle on 1,5 – 2 %. Öljyn hinnan suotuisa kehitys viime vuoteen verrattuna on nostanut kasvuennustetta edellissyksyn ennusteisiin verrattuna. Ennusteessa ei kuitenkaan ole otettu huomioon USA:n uusien pakotteiden ja Venäjän mahdollisten vastapakotteiden vaikutusta BKT:hen. Pakotteiden uskotaan vaikuttavan hidastavasti BKT:n kasvuvauhtiin.

Venäjän viennin määrä kasvoi nopeasti vuonna 2017. Kasvun ennustetaan hidastuvan ruplan vahvistumisen ja mahdollisen energianviennin kasvun hidastumisen myötä.

Kohtalaista kasvua saavuttivat myös yksityinen kulutus ja investoinnit, minkä ansiosta myös tuonti elpyi. Kulutuksen odotetaan kasvavan melko maltillisesti. Investointien kasvukaan ei liene nopeaa, koska monien suurhankkeiden investointivaiheet on tehty ja uusia investointeja hidastavat pankkiluottojen korkeat reaalikorot ja toimintaympäristön puutteet. Tuonti elpyy melko ripeästi, vaikka hidastuukin vuoden 2017 tasosta (nousu 17 %).

Venäjän inflaatio oli 2,5 prosentissa vuonna 2017. Tähän huippualhaiseen tasoon tuskin päästään kuluvana vuonna, mutta keskuspankin tavoitteena on pitää vuosi-inflaatio 3 – 4 % tasolla, mikä sekin on Venäjän oloissa matala.

Venäjän ulkomainen valtionvelka on alhaisella tasolla. Hyvinvointirahastossa on säästöjä enemmän kuin maalla on ulkomaista valtiovelkaa. Öljyn korkea hinta pienentää tarvetta korottaa veroja. Veroja on myös pystytty keräämään entistä tehokkaammin esim. sähköisten kassajärjestelmien käytön yleistyttyä.

Venäjän talous on edelleen hyvin riippuvainen raaka-aineista eikä se ole pystynyt monipuolistamaan taloutensa rakennetta, mikä olisi edellytys talouskasvulle. Öljyn hinnan muutokset ovat suuri riski ja epävarmuustekijä Venäjän talouden kasvulle. Myös geopoliittiset ja muut kansainvälisen politiikan merkittävät ja usein ennakoimattomat tapahtumat vaikuttavat Venäjän talouteen.

Venäjällä odotetaan talousuudistusohjelmaa nyt, kun presidentti on astunut virkaan. Ohjelmalla luultavasti ei kuitenkaan puututa talouden rakenteellisiin ongelmiin. Uudistuksilla pitäisi voida parantaa talouden kykyä aikaansaada tuloja.

Ulla Palander
Ylitarkastaja